

ИСТОРИЈА РУСКОГ ЈЕЗИКА 1

Факултет: Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци

Студијски програм: Руски и српски језик и књижевност

Врста и ниво студија: Основне академске студије, седми семестар

Назив предмета: Историја руског језика 1

Наставник: Маројевић Н. Радмило

Статус предмета: Обавезан предмет

Услов: Положен Старославенски језик 1

ЦИЉ ПРЕДМЕТА — Стицање потребних теоријских и практичних знања из историје словенских језика уопште и руског језика посебно

САДРЖАЈ (ОПИС) ПРЕДМЕТА — Фонетика и фонологија староруског језика. Структура слога. Вокални систем. Консонантски систем. Историјске промјене. — Морфологија староруског језика. Врсте ријечи. Морфолошке категорије. Именичке основе. Прилози као врста ријечи у формирању. Граматичке ријечи.

ЦИЉ ПРЕДМЕТА/КУРСА. — Циљ предмета је да студент рецептивно овлада фонолошким и граматичким системом староруског језика, да умије тумачити познати староруски текст (фонетско-фонолошка и морфолошка анализа), да умије анализирати с аспекта компаративне версификације Слово о полку Игореве и билине према одабраним примјерима.

МЕТОДОЛОГИЈА И ОБЛИЦИ НАСТАВЕ — Компаративно-историјски метод с елементима конфронтативног метода поређења развоја руског и српског фонолошког и граматичког система. Предавања, вежбања (тумачење староруских текстова); факултативно: израда реферата (семинарског рада).

ИСХОД ПРЕДМЕТА — Упознавање са историјским промјенама у развоју руског језика ради потпунијег схватања синхронije савременог руског језика и разлика између руског и српског језика те примјена знања у пракси.

П р и л о г I. СПИСАК ИСПИТНИХ ПИТАЊА

I. ПИТАЊА ИЗ ФОНЕТИКЕ И ФОНОЛОГИЈЕ

ПРВА НЕДЈЕЉА

1. Историјска граматика руског језика као научна дисциплина. Историјска фонетика руског језика. Фонолошки систем раног староруског језика: гласовни закони, структура слога, прозодија.
2. Консонантски систем раног староруског језика (XI–XII вијека): веларни (тврди) консонанти [испред вокала непредњег реда] и њихове палатализоване (полумеке) позиционе варијанте [испред вокала предњег реда]; палатални (меки) консонанти.

ДРУГА НЕДЈЕЉА

3. Веларни (тврди) консонанти праиндоевропског поријекла. Постанак вокала *x* у прасловенском језику („правило руке”). Историја консонанта *ϕ*: алофон фонеме <в>, самостална фонема <ф>. Развој алтернације *ϕ – фл’*.
4. Прва палатализација задњонепчаних сугласника, са посебним освртом на њене трагове у деклинацији и конјугацији.

ТРЕЋА НЕДЈЕЉА

5. Друга палатализација задњонепчаних сугласника, са посебним освртом на њене трагове у деклинацији и конјугацији.
6. Трећа палатализација задњонепчаних сугласника, са посебним освртом на њене трагове у деривацији. Преструктурирање основе.

ЧЕТВРТА НЕДЈЕЉА

7. Општесловенско старо јотовање и његови трагови у староруској деривацији (посесиви, компаративи, трпни партиципи прошлог времена).
8. Дијалекатско старо јотовање *tj, *dj: у староруском језику у поређењу са старославенским и рускославенским (руском рецензијом црквенославенског језика)

ПЕТА НЕДЈЕЉА

9. Судбина гласовних група *gnī/*gnī, *glī/*glī, *gtī/*gtī, *kī/*kī, *chī.
10. Трансформација палатализованих консонаната у палаталне (умекшавање полумеких сугласника): фонетски процес и фонолошки резултат — релативна и апсолутна хронологија. Консонантски систем савременог руског књижевног језика: фонолошки статус дугог меког *ѣ*’ и дугог меког *и*’.

ШЕСТА НЕДЈЕЉА

11. Вокалски систем раног староруског језика (XI–XII вијека): вокали предњег реда, вокали непредњег реда.
12. Деназализовани вокал предњег реда <ä>. Полугласници: у јаком положају, у слабом положају. Фонолошка опозиција <и> – <ь>. Судбина гласовних група *кы, гы, хы*.

СЕДМА НЕДЈЕЉА

13. Постанак вокала „јат” (ѣ) у прасловенском језику уопште и посебно у староруском и старославенском дијалекту прасловенског језика. Историја вокала „јат” (ѣ) у руском језику: у основи речи, у наставцима.
14. Судбина гласовних група *ort, *olt. Конкуренција староруских и црквенославенских облика.

ОСМА НЕДЈЕЉА

15. Судбина гласовних група *tort, *tert, *tolt (*telt). Прво пуногласје. Конкуренција староруских и црквенославенских облика.
16. Судбина гласовних група *tъrt, *tьrt, *tьlt (*tьlt) на мјесту некадашњих двају слоговних *р, л*. Друго пуногласје. Црквенославенски начин писања.

ДЕВЕТА НЕДЈЕЉА

17. Вокалски систем позног староруског језика (XIII–XIV вијека): дефонологизација опозиције <и> – <ь>, дефонологизација вокала <ä>, губљење полугласника.
18. Фонетске посљедице губљења полугласника (десоноризација, асимилација по звучности, упрошћавање сугласничких група). Посљедице губљења полугласника у морфологији и творби ријечи.

ДЕСЕТА НЕДЈЕЉА

19. Прелазак *е* у *о* у историји руског језика: фонетски услови — релативна и апсолутна хронологија.
20. Редукција вокала у неакцентованом положају у историјском развоју руског језика: послјије тврдог сугласника, послјије меког сугласника.

II. ПИТАЊА ИЗ МОРФОЛОГИЈЕ

ЈЕДАНАЕСТА НЕДЈЕЉА

21. Историјска морфологија руског језика. Врсте ријечи. Три историјске подјеле ријечи на врсте. Промјене у врстама ријечи у историјском развоју руског језика. Граматичке ријечи (предлози, рјечце, везници: редупликација предлога).
22. Граматичке категорије. Губљење дуала; формирање паукала. Губљење вокатива. Формирање двају генитива и двају локатива. Развој категорије бића (живо–неживо).

ДВАНАЕСТА НЕДЈЕЉА

23. Именице као врста ријечи. Именичке основе словенске и савремене руске деклинације. Унификација падешких наставака у множини; губљење категорије рода у множини.
24. Унификација тврдих и меких именичких деклинација. Конкуренција староруских и црквенославенских наставака у именичким и замјеничкој деклинацији.

ТРИНАЕСТА НЕДЈЕЉА

25. Основе на *о (*іо) мушког и средњег рода у староруском језику у поређењу са старославенским.
26. Основе на *а (*іа) женског и природног мушког рода у староруском језику у поређењу са старославенским.

ЧЕТРНАЕСТА НЕДЈЕЉА

27. Основе на *ї женског рода. Судбина основа на *ї мушког рода.
28. Судбина основа на *й (мушког рода). Трагови основа на *йї.

ПЕТНАЕСТА НЕДЈЕЉА

29. Судбина основа на *ѣ (женског рода) и консонантских основа (свих родова).
30. Прилози као врста ријечи у формирању. Формирање предикатива. Историја граматичких ријечи (предлога, везника, рјечци). Редупликација предлога.

П Р И Л О Г II. СПИСАК ПРЕПОРУЧЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ (уз Литературу из Историје руског језика 2)

1. *Слово о полку Игорову*. Са староруског превео М. Панић-Суреп. Фототипско изд. Београд: Бард-фин – Бања Лука: Романов, 2008.
2. В. В. Иванов. *Историческая грамматика русского языка*. Москва (више издања).
3. М. В. Иванова. *Очерк исторической грамматики русского языка*. Москва, 2005.

4. Р. Мароевич. *Русская грамматика: Сопоставительная грамматика русского и сербского языков с историческими комментариями*. Том I. Типология. Фонология. Морфология имени; Москва–Белград, 2001. [Ново изд. Бања Лука: Panevropski univerzitet Apeiron Banja Luka, 2015].
5. Р. Маројевић. „Сербскія тьсни“ Александра Востокова. Горњи Милановац, 1987. [Ново изд. Бања Лука: Panevropski univerzitet Apeiron Banja Luka, 2017].
6. Р. Маројевић. *Српски језик данас*. [Зборник радова]. Београд, 2000. [Ново изд. Бања Лука: Panevropski univerzitet Apeiron Banja Luka, 2016].
7. Р. Н. Мароевич. *Части речи в русском языке*. (Над чем работают ученые). – Вопросы языкознания, Москва, 2001, № 2, с. 151–153.
8. Р. Мароевич. *Судьба праславянских звуковых групп kti, gti, xti*. – Студије српске и словенске. Серија I. Српски језик, Београд, 2009, књ. XIV, св. 1–2, с. 31–48.
9. Р. Мароевич. *К типологии русского и сербского языков*. – Славяноведение, Москва, 1995, № 4, с. 63–77. [Прештампано у зборнику:] Русский язык в исследованиях сербских славистов. Белград: Филологический факультет Белградского университета, 2015, с. 67–99.
10. Р. Мароевич. *Историческое словообразование и хронология фонологических изменений*. (Изменения в системе согласных фонем древнерусского языка). – Научные доклады высшей школы. Филологические науки, Москва, 1985, № 5, с. 38–42.
11. Р. Мароевич. *Категория посессивности как критерий подлинности „Слова о полку Игореве“*. – Научные доклады высшей школы. Филологические науки, Москва, 1990, № 3, с. 110–115.
12. Р. Мароевич. *К прочтению „темных мест“ «Слова о полку Игореве»*. – Научные доклады высшей школы. Филологические науки, Москва, 2001, № 4, с. 55–65.
13. Р. Маројевић. *Инверзија посесива и предлошко-именичке везе (и израз „салтани за земљама“ у Слову о полку Игореве)*. – Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, Нови Сад, 2012, књ. LV/1, с. 105–120.
14. Р. Маројевић. *Компаративно-историјски приступ класификацији врста речи у српском и руском језику*. – Научни састанак слависта у Вукове дане (9–13. 9. 1997). Књ. 27/2: Врсте речи у српском језику. Београд, 1998, 39–48.
15. Р. Н. Маројевић. *Структура врста ријечи у савременом српском језику (у поређењу са старославенским и руским)*. – Интердисциплинарност и јединство савремене науке: Филолошке науке. Зборник радова са научног скупа (Пале, 22–24. мај 2009.). Пале, 2010, с. 99–110. (Научни скупови. Књ. 4, т. 1).
16. Р. Маројевић. *Прасловенске гласовне групе *kti, *gti, *chti*. – Гласник Одјелјења умјетности / Црногорска академија наука и умјетности, Подгорица, 2008, књ. 26.
17. Р. Н. Маројевић. „Тамна мјеста“ Слова о полку Игореве са становишта лингвистике и поетике. – Славистика, Београд, 2014, књ. XVIII.
18. Р. Н. Маројевић. *Лингвистика и поетика „тамних мјеста“ Слова о полку Игореве*. – Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, Нови Сад, 2014, књ. LVII/2.

Број часова активне наставе			
Предавања и тумачења староруских текстова: 2	Вежбе: 1	Студијски истраживачки рад: факултативан	
Методе извођења наставе: когнитивна, демонстративна, структурална, компаративна, аудио-лингвална			
Оцена знања (максимални број поена 100), и то:			
активност у току предавања	5	Завршни испит (текстови)	45
реферат (факултативно)	5	Завршни испит (теорија)	45